

УДК 338.48-53:63:640.4:001.895

Шидловська Олена Броніславівна,
кандидат технічних наук, доцент

Ищенко Тетяна Іванівна,
кандидат технічних наук, доцент

Медвідь Ірина Миколаївна

Шевела Яна Сергіївна

Національний університет харчових
технологій, м. Київ, Україна, e-mail:
ser_soroka@ukr.net

Національний університет харчових
технологій, м. Київ, Україна
e-mail: ichenkotat@voliacable.com

Національний університет харчових
технологій, м. Київ, Україна
e-mail: irenamedvid@bigmir.net

Національний університет харчових
технологій, м. Київ, Україна
e-mail: yanasem2009@rambler.ru

ІННОВАЦІЙНІ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ АГРОТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

Мета. Стаття розкриває основні тенденції розвитку агротуризму в Україні та інноваційні для вітчизняної практики види туристичних занять.

Методика. У ході досліджень використано абстрактно-логічний метод, який дозволив розкрити теоретичні аспекти функціонування агротуризму та визначити основні види туристичних занять пов'язаних з ним. Системно-структурний метод використаний для визначення можливості надання даних послуг при агрооселях України.

Результати. Досліджено закордонний досвід агротуристичної діяльності. Проаналізовано інноваційні напрямки розвитку агротуризму в Україні, наведена доцільність впровадження нових видів агророзваг з огляду на економічну ефективність та існуючий природничо-ресурсний потенціал України.

Наукова новизна. Наукова новизна полягає в обґрунтуванні доцільності розширення агропослуг в Україні.

Ключові слова: агротуризм, агророзваги, агротуристичні послуги, заняття, кукурудзяний лабіринт.

УДК 338.48-53:63: 640.4:001.895

Шидловская Елена Брониславовна,
кандидат технических наук, доцент

Ищенко Татьяна Ивановна,
кандидат технических наук, доцент

Медвидь Ирина Николаевна

Шевела Яна Сергеевна

Национальный университет пищевых
технологий, г. Киев, Украина
e-mail: ser_soroka@ukr.net

Национальный университет пищевых
технологий, г. Киев, Украина
e-mail: ichenkotat@voliacable.com

Национальный университет пищевых
технологий, г. Киев, Украина
e-mail: irenamedvid@bigmir.net

Национальный университет пищевых
технологий, г. Киев, Украина
e-mail: yanasem2009@rambler.ru

ИННОВАЦИОННЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЯ АГРОТУРИЗМА В УКРАИНЕ

Цель. Статья раскрывает основные тенденции развития агротуризма в Украине и инновационные для отечественной практики виды туристических занятий.

Методика. В ходе исследований использованы абстрактно-логический метод, который позволил раскрыть теоретические аспекты функционирования агротуризма и определить основные виды туристических занятий связанных с ним. Системно-структурный метод использован для определения возможности предоставления данных услуг при агроусадебках Украины.

Результаты. Исследован зарубежный опыт агротуристической деятельности. Проанализированы инновационные направления развития агротуризма в Украине, приведена целесообразность внедрения новых видов агротуризма учитывая экономическую эффективность и существующий ресурсный потенциал Украины.

Научная новизна. Научная новизна заключается в обосновании целесообразности расширения агроуслуг в Украине.

Ключевые слова: агротуризм, агротуристические услуги, занятия, кукурузный лабиринт.

УДК 338.48-53:63: 640.4:001.895

Shydlovska Olena Bronislavivna,
Ph.D., Associate Professor

Ishchenko Tetiana Ivanivna,
Ph.D., Associate Professor

Medvid Iryna Mykolaivna

Shevela Yana Serhiivna

National University of Food Technologies, Kyiv,
Ukraine, e-mail: ser_soroka@ukr.net

National University of Food Technologies, Kyiv,
Ukraine, e-mail: ichenkotat@voliacable.com

National University of Food Technologies, Kyiv,
Ukraine, e-mail: irenamedvid@bigmir.net

National University of Food Technologies, Kyiv,
Ukraine, e-mail: yanasem2009@rambler.ru

THE INNOVATION DIRECTIONS OF AGRITOURISM IN UKRAINE

Purpose. The article reveals the major trends of agritourism in Ukraine and innovative types of travel activities for domestic practice.

Methods. In the course of studies has used an abstract logical method that allowed to reveal the theoretical aspects of agritourism and identify the main types of tourism activities related with it. The system-structural method used to determine the possibility of providing these services in agro dwellings Ukraine.

Results. Investigated foreign experience of agritourism activities. Analyzed innovative directions of agritourism in Ukraine, presented feasibility of the introduction of new agro entertainments in view of economic efficiency and existing natural resource potential of Ukraine.

Scientific novelty. Scientific novelty lies in the justification expediency of expansion of agricultural services in Ukraine.

Keywords: agritourism, agro entertainment, agritourism services, activity, labyrinth of corn.

Постановка проблеми. Сучасний світовий туризм постає важливим чинником у розвитку країн, їх економічної, соціальної сфери та духовної культури. Потреби сучасного туриста в активному відпочинку, спорті, пізнанні навколишнього середовища та спілкуванні з незабрудненим довкіллям обумовили появу та розвиток у 60-70 роках ХХ ст. якісно нових форм і видів туризму, однією з яких є аграрний туризм (агротуризм) [1, с.

209]. Він розглядається зараз як комплексна багатогранна діяльність, яка охоплює проведення вільного часу на природі, фермі чи приватному домогосподарстві, передбачає пішохідні екскурсії, спорт та оздоровлення, мисливство та рибальство, оглядові поїздки тощо [2, с. 19]. Агротуризм має досить давні традиції і сьогодні розвивається у більшості країн світу. Україна має потужні природні ресурси для розвитку даного напрямку. Дослідження основних видів агротуристичних послуг в Україні засвідчило, що значну частку займають різноманітні відпочинкові заняття, екскурсії до визначних місць, піші походи, збір грибів, овочів та ягід. Але розвиток традиційних агропослуг не досить розвинений [3, с. 30-38]. Тому, важливим є дослідження можливості розширення агророзваг для успішного функціонування і розвитку агротуризму в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Найбільш вагомий внесок у розгляд туризму як специфічної сфери й виду людської діяльності зробив російський дослідник В. Квартальнов. Вчений не тільки розкрив природу і роль туризму як соціального феномена, але й виявив його філософську сутність, позначив політику держави в цій сфері та виокремив гостинність, яка має пронизувати туристичну сферу у всіх напрямках її реалізації [4, с. 113-119]. Вітчизняними та зарубіжними вченими проведений ряд досліджень та розроблені практичні рекомендації для сфери аграрного та сільського туризму. Серед учених, які займалися дослідженнями у цьому напрямку виділяються Пінчук Т.А., Зінько Ю.В., Щербань О., Рібун Л.В., Стричак Г.В., Ткаченко Т.І., Рутинський М.Й., Горішевський П.А., Герасименко В.Г., Мельничук М.М., Васильєв В.П. та інші. Проте багато актуальних і досить складних питань, пов'язаних з агротуризмом, залишається до сих пір поза увагою вчених та спеціалістів.

Постановка завдання. Основною метою даного дослідження є виявлення основних тенденцій розвитку аграрного туризму в Україні, використовуючи досвід вітчизняних та зарубіжних дослідників, обґрунтування необхідності впровадження нових форм агророзваг у сфері надання агротуристичних послуг.

Виклад основного матеріалу дослідження. У світі аграрний туризм розглядається як альтернатива сільському господарству за розмірами отриманих прибутків. Розвиток інфраструктури сільського туризму не вимагає значних капіталовкладень, на відміну від інших видів туризму, і може здійснюватися за рахунок коштів самих селян без додаткових інвестицій. Агротуризм орієнтований здебільшого на мешканців міст, які не мають досвіду перебування в селі і хотіли б скористатись послугами розміщення у сільській місцевості, можливістю прямого контакту з тваринами, участі у сільській виробничій діяльності, споживання свіжих домашніх харчів. Серед споживачів туристичних послуг у сільській місцевості, крім жителів України, є туристи з країн СНД, Естонії, Данії, Німеччини, Польщі, Словенії та ін. [5, с.5-10].

Популярним видом діяльності агротуризм став не лише серед туристів, але й серед сільських підприємців з огляду на ті переваги, які

веде за собою його розвиток: охорона і розвиток місцевих народних традицій; створення робочих місць для селян і ремісників; сприяння усвідомленню сільськими громадами значення місцевого середовища; підвищення стандарту та естетики сільських осель, поліпшення якості життя мешканців села.

Зарубіжний досвід прийому туристів свідчить про те, що у кожній країні перевага надається різним засобам розміщення. В Іспанії практикуються варіанти розміщення на фермах і в садибах (окремі кімнати в найм), у сільських готелях, окремих приватних будинках, історичних будинках (замках, монастирях). Агрогосподарства Італії в основному пропонують розміщення в апартаментах. У Великобританії, США, Канаді, Австралії, Новій Зеландії, та країнах Скандинавії популярні пансіонати, гостьові будинки або сімейні готелі класу B&B («Bed and Breakfast» - «нічліг і сніданок»). Все частіше такого роду готельні господарства використовуються в цілях відпочинку на лоні природи, у сільській місцевості. Успішні приклади агротуристичних ініціатив, впроваджуваних при готелях, гостинних дворах, садибах, сільських оселях, що пропонують послуги розміщення, можна віднайти у багатьох країнах світу на різних континентах - Аргентині, Бельгії, Франції, Нідерландах, Ірландії, Німеччині, Польщі, Швейцарії, Уругваї [6, с. 55-58].

Лідерство за обсягами розвитку агротуризму впродовж останніх десятиліть стабільно утримують США. За статистичними даними майже 2/3 усіх повнолітніх громадян, тобто 87 млн. осіб, здійснили щонайменше одну мандрівку в сільську місцевість з метою відпочинку за останні три роки. У Західній Європі нараховується приблизно стільки ж ліжко-місць для відпочинку в сільській місцевості в приватних агрооселях, скільки їх у європейських готелях. Національною туристичною організацією Великобританії акредитовано 1100 агроосель. Сільський туризм забезпечує понад 380 тисяч робочих місць і є передумовою для існування 25 тисяч одиниць малого бізнесу лише в одній сільській місцевості Англії. В Італії послугами сільського туризму щорічно користується до 2 млн. осіб, а прибуток сягає майже 350 млн. доларів за рік [7].

Основна послуга аграрного туризму – це надання туристам тимчасового проживання. В Україні серед основних видів сільських споруд, облаштованих для прийому відвідувачів можна виділити наступні :

- фермерська садиба – це земельна ділянка разом з розташованими на ній житловим будинком, господарсько-побутовими будівлями, наземними і підземними комунікаціями, багаторічними насадженнями, яка знаходиться за межами населеного пункту.

- агрооселя – це житлове приміщення, що знаходиться в сільській місцевості, містить не більше п'яти кімнат (залежно від категорії житла), пристосованих для проживання туристів, і належить на правах приватної власності господарю, який займається сільськогосподарською діяльністю або зайнятий у сфері обслуговування чи соціальній сфері села.

- агроготель (агропансіонат) – це житлова будівля (група будівель) готельного типу, спеціально призначених для організації надання населенню рекреаційних послуг у сільській місцевості.

На території України станом на 2014 рік налічувалось 1434 агрооселі, розподіл яких по регіонах наведений на рис. 1. Найбільша кількість агроосель сконцентрована у Карпатському регіоні – в Івано-Франківській (590 агроосель), Львівській (192 агрооселі), Закарпатській (172 агрооселі) та Чернівецькій (44 агрооселі) областях [8].

Інноваційні агротуристичні ініціативи, що успішно використовуються в Європі та США, доцільно було б впровадити в першу чергу саме в цих вітчизняних агросадибах для зростання популярності серед відвідувачів, диверсифікації послуг та підвищення їх конкурентоспроможності.

Рис.1. Кількість агросадиб в Україні у 2014 р.

Світовий досвід використання агротуристичних продуктів і послуг свідчить про наявність широкого спектру пропозицій у різних сферах. Зокрема, в Європі популярними є агроготелі (агромотелі), дидактичні стежки, види спорту, що вимагають великої площі, спеціалізоване харчування, тоді як у США мають поширення агрокемпінги, сільські ресторани, продаж типу “збери сам”, польові ігри нової генерації, родинні та сільські фестивалі, різні типи агророзваг [3, с. 30-38]. В Україні ці інноваційні поняття ще не достатньо популярні й слабо використовуються в практиці вітчизняного сільського туризму.

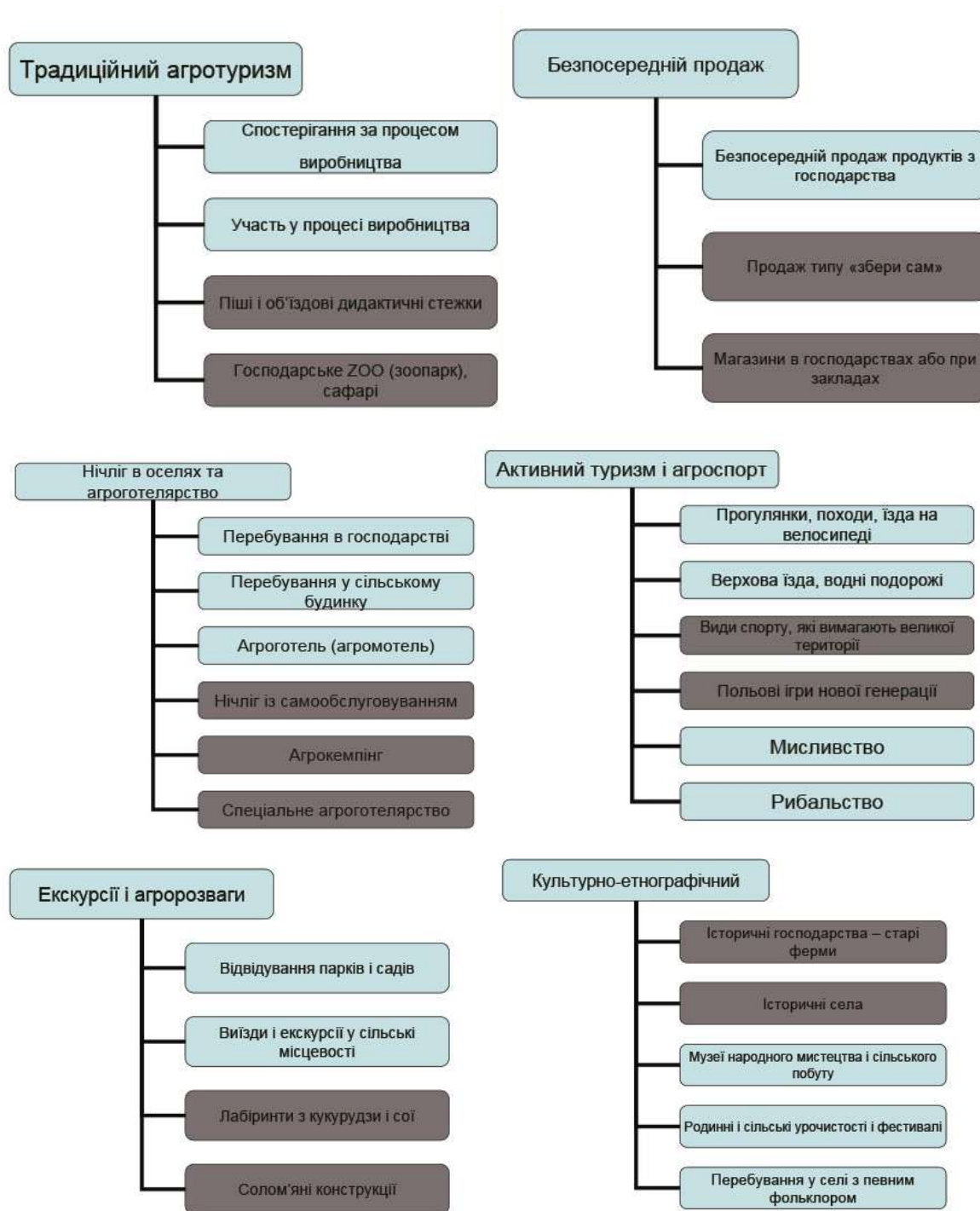

Рис.2. Інноваційні напрямки розвитку агротуризму в Україні

В останнє десятиріччя зародились нові організаційно-територіальні тренди у розвитку агротуризму і в Україні (рис.2). Набули поширення тематичні центри сільського туризму – козацькі хутори, етнографічні парки, сільські зоопарки, модельні полонинські господарства, що одночасно є атракціями і підприємствами з обслуговування відвідувачів [8]. Розпочалось також впровадження інноваційних форм функціонування сільського туризму як кооперативів і кластерів сільського туризму, агротуристичних мереж. Сьогодні найбільш активно розвивають аграрний

туризм на своїх територіях Закарпатський, Івано-франківський, Чернівецький, Львівський та Полтавський регіони.

Інноваційний характер для практики агротуризму в Україні можуть мати агротуристичні розваги. Вживання терміну агророзвага ґрунтується на доступності цього типу розваг не лише в сільських господарствах чи сільських місцевостях, а теоретично й на зелених територіях у містах. Останніми роками швидко розвиваються агророзваги, які можна віднести до нової генерації. Прикладом такого типу розваги є мандрівки лабіринтами з кукурудзи, назва якої «кукурудзяний лабіринт». У США популярність цієї послуги зростає протягом 20 років. Спеціальне фермерське господарство «The Maize», яке займається вирізанням лабіринтів, починаючи з 1996 року створило близько 1200 кукурудзяних лабіринтів різноманітних схем, що принесли додатковий дохід своїм господарям. Техаські фермери Лорі і Кен Графи стверджують, що за останні 7 років на їх господарстві побувало близько 100 тис. туристів [9, 10].

Лабіринти з кукурудзи створюють на сільських полях, зазвичай поблизу густозаселених місцевостей, щоб забезпечити постійний потік зацікавлених відвідувачів. Для реалізації «кукурудзяного лабіринту» Україна має значний ресурсний потенціал, зокрема площа земель, що є придатними для вирощування кукурудзи, становить - 17,6 млн га. Перший і єдиний лабіринт в Україні в кукурудзяному полі «Labirudza» з'явився в музеї національної культури та побуту «Пирогово» у серпні 2015 р. Включення такої новинки у додаткові послуги агросадиб значно підвищить їх конкурентоспроможність. Послуга прогулянки кукурудзяним лабіринтом популяризує здоровий спосіб життя, оскільки надається на свіжому повітрі, включає різноманітні конкурси, спортивні змагання, квести тощо, що загартовують та приводять в тонус. Собівартість послуги невисока, а термін окупності – коротший діючого сезону, оскільки паралельно поєднуються заняття агропромисловою діяльністю і надання туристичних послуг.

До агротуризму можна зарахувати лише ті форми туризму, які пов'язані з пізнавальною та виробничою діяльністю в селянському господарстві та використанням його бази з такою метою. Для України актуальним є впровадження такої форми занять, як продаж типу «збери сам» («pick up yourself»). Особливість її полягає в тому, що туристи, які приїжджають на ферми, самостійно збирають ягоди, фрукти чи овочі. З цією метою сад чи ягідна плантація повинні мати трав'янисте міжряддя з низько постриженою травою, щоб відвідувачі не бруднили собі вбрання. Туристам дозволяється збирати найкращі фрукти, тому значна кількість плодів залишається на деревах чи грядках. Споживачі такої послуги виділяють багато переваг і стверджують, що це хороший спосіб для родин провести час разом, серед природи, на свіжому повітрі.

Агротуризм як вид відпочинку має свої особливості, що визначається формою відпочинку, умовами проживання, природним середовищем і

культурною особливістю. Перебуваючи на відпочинку в агротуристичному господарстві, турист має можливість на деякий час змінити стиль життя, долучившись до виконання сільськогосподарських робіт разом із господарем, харчуватись здоровою безпечною їжею, контактувати з домашніми тваринами, природним середовищем. Не менш важливим для нього є і чисто економічний ефект – економія коштів на відпочинок, оскільки агротуризм є одним із найбільш дешевих його видів.

У контексті цього, аграрний та сільський туризм справляє позитивний вплив на відродження, збереження та розвиток місцевих народних звичаїв, промислів, пам'яток історико-культурної спадщини. Проявляючи інтерес до цих надбань народної культури, нерідко саме мешканці міст, які відпочивають у селі, розкривають місцевим жителям справжню цінність культурних пам'яток і таким чином сприяють їх збереженню.

Висновки. Враховуючи перспективи розвитку аграрного туризму для України, можна стверджувати, що агротуризм, може стати перспективним напрямом подальшого соціально-економічного розвитку селищ та регіонів в цілому. Використання світового досвіду у впровадженні інноваційних форм та новітніх ініціатив у обслуговуванні туристів є досить актуальним для його закріплення на ринку туристичних послуг. Проаналізовані інноваційні напрямки в агротуризмі розширюють спектр туристичних продуктів і послуг у таких напрямках, як агророзваги та безпосередні продажі, які ґрунтуються на використанні ресурсів сільських місцевостей та господарств.

Список використаних джерел:

1. Ткаченко, Т.І. Сталий розвиток туризму: теорія, методологія, реалії бізнесу: монографія/ Т.І. Ткаченко. – 2-ге вид., випр. та доповн. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2009. – 463с.
2. Герасименко, В.Г. Аграрний туризм як вид підприємництва: монографія/ В.Г. Герасименко, С.Г. Нездоймінов. – Одеса: ПАЛЬМІРА, 2011. – 178 с.
3. Зінько, Ю.В. Інноваційні форми занять в сільському туризмі та агротуризмі/ Ю.В. Зінько, М.Й. Рутинський, П.А. Горішевський // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. – 2011. – Вип. 163. – Ч.1. – С. 30-38
4. Бондар, В.В. Агротуризм як вид диверсифікаційного розвитку сільськогосподарського підприємництва/ В.В. Бондар, Я.Л. Ганжа// Вісник Чернігівського державного технологічного університету. – 2012. - №4(62). – С. 113-119
5. Гарбар, Г. Тенденції розвитку сільського туризму в Україні / Г. Гарбар [Електронний ресурс]// Вісник Інституту розвитку дитини. Сер. : Філософія, педагогіка, психологія. - 2013. - Вип. 30. - С. 5-10. - Режим доступу до журн.: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vird_2013_30_2.pdf. - Назва з екрану;
6. Рутинський, М.Й. Міжнародний досвід організації сільського туризму/ М.Й.Рутинський, Ю.В.Зінько // Географія та туризм: наук. збірник [ред. колегія: Я.Б.Олійник (відп. ред.) та ін.] - К.: Альтерпрес. - 2010. - Вип. 5. – С. 55-58.

7. Русан, В.М. Щодо шляхів підвищення ефективності використання земель сільськогосподарського призначення в Україні. Аналітична записка: [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1129/>. – Назва з екрану;
8. Зінько, Ю. Розвиток агротуризму (сільського туризму) в Україні : [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://agroturdrog.com.ua/ukr_agrozv.html. - Назва з екрану;
9. Шаломанов, О. Агротуризм і кукурудзяні лабіринти: [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: [http:// coolidea.ru/2007/11/04/agroturizm-i-kukuruznye-labirinty/](http://coolidea.ru/2007/11/04/agroturizm-i-kukuruznye-labirinty/). – Назва з екрану;
10. Європейський досвід організації сільського зеленого туризму: [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://tourlib.net/statti_ukr/siltur2.html. - Назва з екрану.

Список использованных источников:

1. Ткаченко, Т.И. Устойчивое развитие туризма: теория, методология, реалии бизнеса: монография / Т.И. Ткаченко. - 2-е изд., Перераб. и дополн. - М.: Киев. нац. торг.-экон. ун-т, 2009. - 463с.
2. Герасименко, В. Аграрный туризм как вид предпринимательства: монография/ В.Г. Герасименко, С.Г. Нездойминов. - Одесса: ПАЛЬМИРА, 2011. - 178 с.
3. Зинько, Ю.В. Инновационные формы занятий в сельском туризме и агротуризме/ Ю.В. Зинько, М.И. Рутинський, П.А. Горишевский// Вестник Национального университета биоресурсов и природопользования Украины. - 2011. - Вып. 163. - Ч.1. - С. 30-38.
4. Бондарь, В.В. Экотуризм как вид диверсификационного развития сельскохозяйственного предпринимательства / В.В. Бондарь, Я.Л. Ганжа // Вестник Черниговского государственного технологического университета. - 2012. - №4 (62). - С. 113-119.
5. Гарбар, Г. Тенденции развития сельского туризма в Украине/ Г. Гарбар [Электронный ресурс]// Вестник Института развития ребенка. Сер.: Философия, педагогика, психология. - 2013. - Вып. 30. - С. 5-10. - Режим доступа к журн.: http://nbuv.gov.ua/jpdf/Vird_2013_30_2.pdf. - Название с экрана;
6. Рутинський, М.И. Международный опыт организации сельского туризма/ М.И. Рутинський, Ю.В. Зинько// География и туризм: науч. сборник [ред. коллегия: Я.Б.Олійник (отв. ред.) и другие.] - М.: Альтерпрес. - 2010. - Вып. 5. - С. 55-58.
7. Русан, В.М. О путях повышения эффективности использования земель сельскохозяйственного назначения в Украине. Аналитическая записка: [Электрон. ресурс]. - Режим доступа: <http://www.niss.gov.ua/articles/1129/>. - Название с экрана;
8. Зинько, Ю. Развитие агротуризма (сельского туризма) в Украине [Электрон. ресурс]. - Режим доступа: http://agroturdrog.com.ua/ukr_agrozv.html. - Название с экрана;
9. Шаломанов, А. Агротуризм и кукурузные лабиринты: [Электрон. ресурс]. - Режим доступа: [http://http://coolidea.ru/2007/11/04/agroturizm-i-kukuruznye-labirinty/](http://coolidea.ru/2007/11/04/agroturizm-i-kukuruznye-labirinty/). - Название с экрана;
10. Европейский опыт организации сельского зеленого туризма: [Электрон. ресурс]. - Режим доступа: http://tourlib.net/statti_ukr/siltur2.html. - Название с экрана.

References:

1. Tkachenko, T.I. Sustainably advancement of tourism: theory, methodology , the realities of business: monograph / T.I. Tkachenko. - 2nd ed., revised and supplemented. - K.: Kyiv national university of trade and economics, 2009. - 463p.
2. Gerasymenko, V.G. Agricultural tourism as a form of enterprise: monograph / V.G. Gerasymenko, S.G. Nezdoyminov. - Odessa: PALMYRA, 2011. - 178 p.

3. Zinko, Y.V. Innovative forms of activities in the rural tourism and agrotourism / Y.V. Zinko, M.I. Rutynskyy, P.A. Gorishevskyy // Scientific bulletin of National Agricultural University of Ukraine. - 2011. - Vol. 163 - Part 1. - P. 30-38
4. Bondar V.V. Ecotourism as a form of diversification of agricultural entrepreneurship / V.V. Bondar, Y.L. Ganzha // Bulletin of Chernihiv State Technological University. - 2012. - №4 (62). - P. 113-119
5. Garbar, G. Trends of rural tourism advancement in Ukraine / G. Garbar [electronic resource] // Bulletin of the Institute of Child Development. Series.: Philosophy, pedagogy, psychology. - 2013. - Vol. 30. - P. 5-10. - Journal access mode : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vird_2013_30_2.pdf. - The name of the screen;
6. Rutynskyy, M.I. International experience of organization rural tourism / M.I.Rutynskyy, Y.V. Zinko // Geography and tourism, collection of scientific papers [Editorial Board: Y.B.Oliynyk (executive editor) and others.] - C .: Alterpres. - 2010 - Vol. 5. - P. 55-58.
7. Rusan, V.M. As for ways to improve the efficiency of using agricultural land in Ukraine. Policy Brief: [electronic resource]. - Access mode: <http://www.niss.gov.ua/articles/1129/>. - The name of the screen;
8. Zinko, Y. Advancement of agro-tourism (rural tourism) in Ukraine: [electronic resource]. - Access mode: http://agroturdrog.com.ua/ukr_agrozv.html. - The name of the screen;
9. Shalomanov, A. Agritourism and labyrinths from corn: [electronic resource]. - Access mode: <http://coolidea.ru/2007/11/04/agroturizm-i-kukuruznye-labirinty/>. - The name of the screen;
10. The European experience of organization rural green tourism: [electronic resource]. - Access mode: http://tourlib.net/statti_ukr/siltur2.html. - Title from the screen.